



Subsessie 2  
Gebiedssamenwerking  
3 maart 2026



# Sprekers



Guido Slokkers

---

Procesmanager Nieuw  
Vastgoed - Rotterdams  
Weerwoord



Marjan Kootwijk

---

Kwaliteitsmanager Groen -  
Ymere



Esther Wienese

---

Projectleider Rotterdams  
Hitteplan - Rotterdams  
Weerwoord

# Introductie

- Waarom is samenwerking essentieel op gebiedsniveau?

# Inhoud

- Praktijkvoorbeelden van samenwerking:
  - **Gebiedsgerichte Samenwerking** - Ymere
  - **Samenwerking rond hitte en gezondheid** – Rotterdams Weerwoord
- Vragen en discussie
- Afronding

# Klimaatadaptatie

## Gebiedsgerichte samenwerking

# Klimaatadaptatie

## Gebiedsgerichte Samenwerking

# Inhoud

- Hoe is klimaatadaptatie belegd in de regio Amsterdam?
- Prestatie afspraken
- Pilot Amsterdam Nieuw West
- Samenwerking binnen EU project in Tuindorp Oostzaan
- Klimaatadaptatie bij Ymere
- Geleerde lessen

**Ymere**



# Klimaatadaptatie regio Amsterdam

- Strategie klimaatadaptatie 2020
- Agenda klimaatadaptatie 2024-2026
- Intensieve samenwerking met **waterschappen** en partners via het netwerk Amsterdam **Weerproof**
- Weerproof organiseert symposia en kennisdeelsessies/ community of practices en werkt samen met de corporaties bij activiteiten in de buurt
- A'damse corporaties zijn vertegenwoordigd binnen **de Federatie**
- **2024 Prestatie** afspraken gemeente en corporaties

Ymere



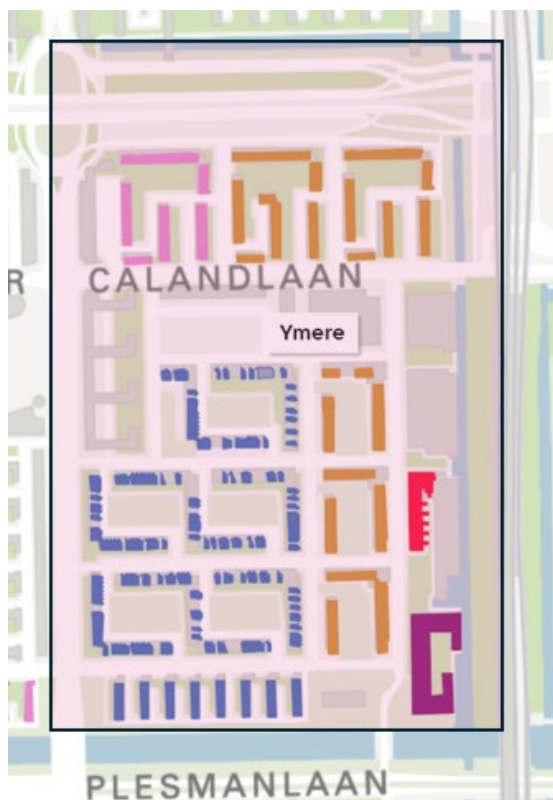
# Wat staat er voor klimaatadaptatie in de Amsterdamse Prestatie afspraken?

## Afspraak 1.19

Gemeente en corporaties werken samen om effectief te anticiperen op de effecten van de klimaatverandering. We verstevigen de bestaande samenwerking (Amsterdam Weerproof) en maken samen een agenda om aan te geven waar we in de periode van 2024 – 2027 aan werken

# Pilot in Amsterdam Nieuw West

## Jacq Veltmanbuurt

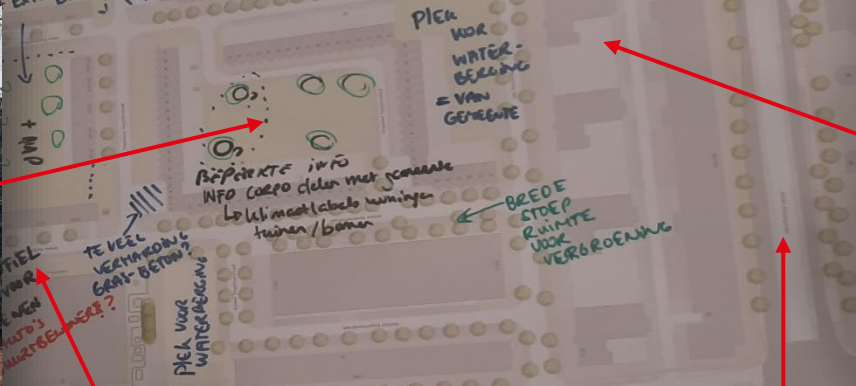
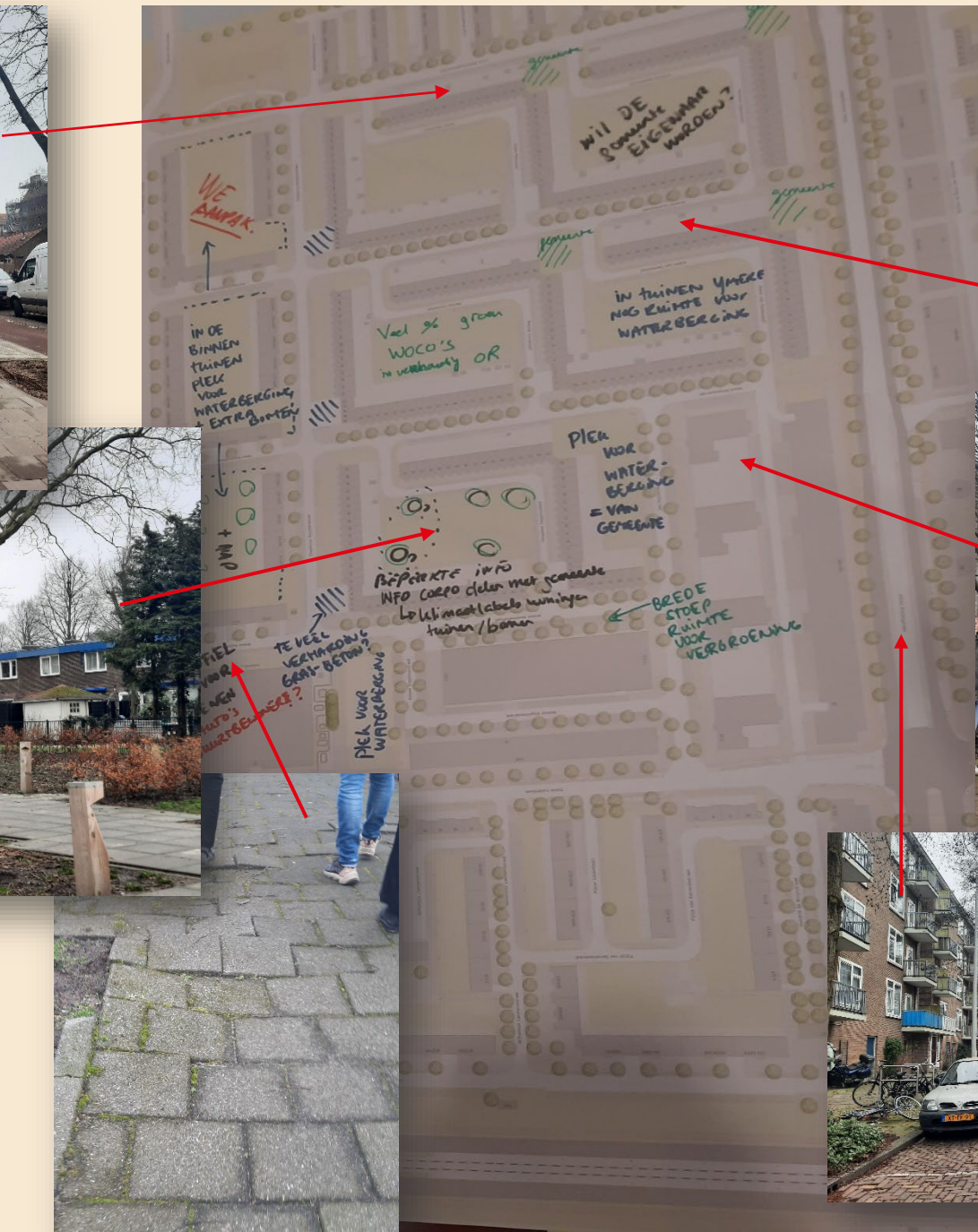


- 1<sup>e</sup> verkenning geïnitieerd door Erik Gerritsen (Ymere) en Joyce Sylvester (dijkgraaf)
- Knelpunten aanpak van de gemeente
- Wijk Jacq Veltman in A'dam Nieuw West geselecteerd voor gebiedsgerichte casus
- Volgende stap verbreding met andere corporaties
  
- De uitkomst van de gebiedsgerichte casus geeft input aan de samenwerkingsagenda 2024 - 2027

# Gebiedsgerichte casus Jacq.Veltmanbuurt

- Kennis opdoen van de risico's en de opgave
- Gezamenlijk opstellen van ambities
- Opstellen maatregelenplan en kostenraming
- Inzichtelijk krijgen wat er nodig is om financieel rond te krijgen
- Bijdrage aan betere afstemming programmering van gemeente en corporaties
- Kennisleemte blootleggen





Start februari 2025 met een schouw

# Resultaten Pilot

- Verbonden buurt aanpak werkt
- 2 succesvolle feestelijke bijeenkomsten in de buurt waar input is opgehaald van bewoners
- Groen coöperatie aangehaakt voor geveltuinten en groene buurt initiatieven
- Ontwerp voor de openbare ruimte, helaas nog niet inclusief terreinen woningcorporaties
- Uitvoering OR 2026



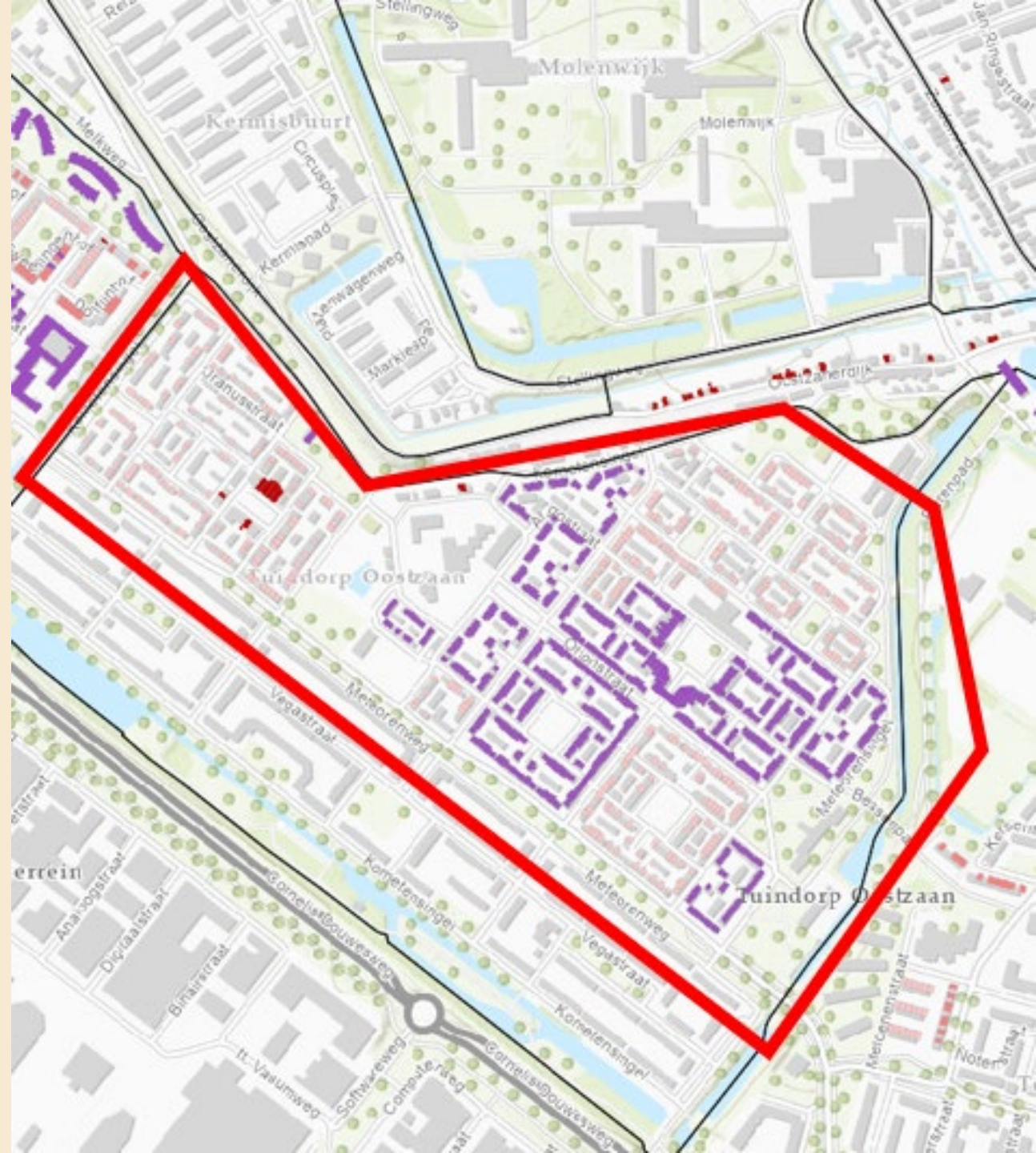
# Lessons learned

- Het vraagt voorbereidingstijd om programma's op elkaar af te stemmen.
- Organisaties hebben tijd nodig om capaciteit en geld vrij te maken en geprogrammeerde activiteiten bij te sturen
- Projectleider essentieel
- Verwachtingsmanagement; voorbeeld initiatiedocument/
- Rotterdam



# Tuindorp Oostzaan

- 987 sociale huurwoningen
- Gebouwd in jaren '20 vorige eeuw
- Geschakelde eengezinswoningen, niet gefundeerd
- Een deel verkocht
- Beschermd stadsgezicht en BOG gemeentelijk/ rijksmonument



Bethelkerk Amsterdam



Tuindorp Oostzaan

EU project  
Tuindorp Oostzaan



# Voorbeeld: Meteorenweg als infrastructuur voor grondwater en bodemleven

ouwe situatie Meteorenweg



# Landelijke aandacht door werkbezoek Co Verdaas, Liesbeth Spies ea April 2025



Ymere



Het Parool

Abonneren vanaf € 2,20 per week

Log in



Extreem weer is voor laaggelegen wijk in Amsterdam-Noord een extra bedreiging: 'Niets doen is geen optie'



# Wat heeft het tot nu toe opgeleverd?

- Veel inzichten uit onderzoeken
- Intern en ook extern aandacht voor de waterproblematiek in de buurt en de ernst van de situatie
- Urgentie wordt nu ook gevoeld bij de gemeente en bij het Waterschap
- We voelen de gezamenlijke verantwoordelijkheid in het vinden van een oplossing
- Onderzoeksresultaten gebruiken we in de zoektocht naar een oplossing voor de buurt
- Op de agenda Bestuurlijk overleg December '25
- Trekken samen op in een gezamenlijke gebiedsvisie en beheerplan voor komende 10 jaar

jaar  
**Ymere**

## Plannen op de maatregelen voor het Plejadenplein

1 voorlopig ontwerp en reacties van een aantal bewoners.



concept voorlopig ontwerp, ONF Architecture

# Duurzaam gaat pijn doen, maar het alternatief is vele malen slechter

Dt  
5 juni  
2024

Resultaat themaverkenning duurzaamheid 2030-2050



Wim van Haendel, Jan Kraak, Iris Liebrand

# Bouwstenen voor Morgen | Richten naar 2030



Fundament voor een beter later | Verlagen CO2 uitstoot (mitigatie)

- Isolatie (door EFG uit te faseren)
- Installatie (Gasloos)
- Materialisatie (Circulariteit)



De groene stad | Aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering (adaptatie)

- Klimaatadaptatie
- Biodiversiteit
- Kostenneutraliteit huurder



Samen sterker naar morgen

- Stimuleren bewonersgedrag
- Samenwerking met externe stakeholders
- Duurzame bedrijfsvoering

# Conclusie

- Twee heel verschillende projecten en ook verschil in ervaring in de samenwerking
- Volgende stap is de samenwerking verder vorm te geven door duidelijke afspraken, een gezamenlijk programma, waarbij we ook kijken naar wie betaalt wat?
- Rotterdam vind ik een mooi voorbeeld



## PRESTATIEAFSPRAKEN EN KLIMAATADAPTATIE IN ZUID-HOLLAND



# Samenwerking rond hitte en gezondheid

**Esther Wienese**  
**projectleider Rotterdams Hitteplan**  
**Gemeente Rotterdam - GGD Rotterdam-Rijnmond**  
**[ee.wienese@rotterdam.nl](mailto:ee.wienese@rotterdam.nl)**



# 2025: twee hittegolven

- In de top 4 warmste zomers gemeten na 2018, 2003 en 2022
- April en mei waren zeer zonnig, warm en droog
  - Op vier na warmste april sinds 1901 met 12 warme dagen en drie zomerse dagen (20 °C en 25+ °C)
  - Op 1 mei was het 30 °C
- Twee hittegolven
  - 28 juni -2 juli
  - 11-15 augustus
- 1 officiële zeer hete dag van 35°C
- 2 x activatie Nationaal Hitteplan



NOS Nieuws • vrijdag 15 augustus, 10:58

## Zeldzame tweede hittegolf van het jaar is een feit

De tweede landelijke hittegolf van het jaar is een feit. Om 10.40 uur werd in De Bilt de grens van 25 graden bereikt, waarmee officieel aan alle criteria voor een hittegolf is voldaan.

Het is zeldzaam dat er in een jaar twee hittegolven zijn. Dat gebeurde alleen in de zomers van 1941, 2006, 2018 en 2019, [aldus het KNMI](#).

# Toekomstverwachting

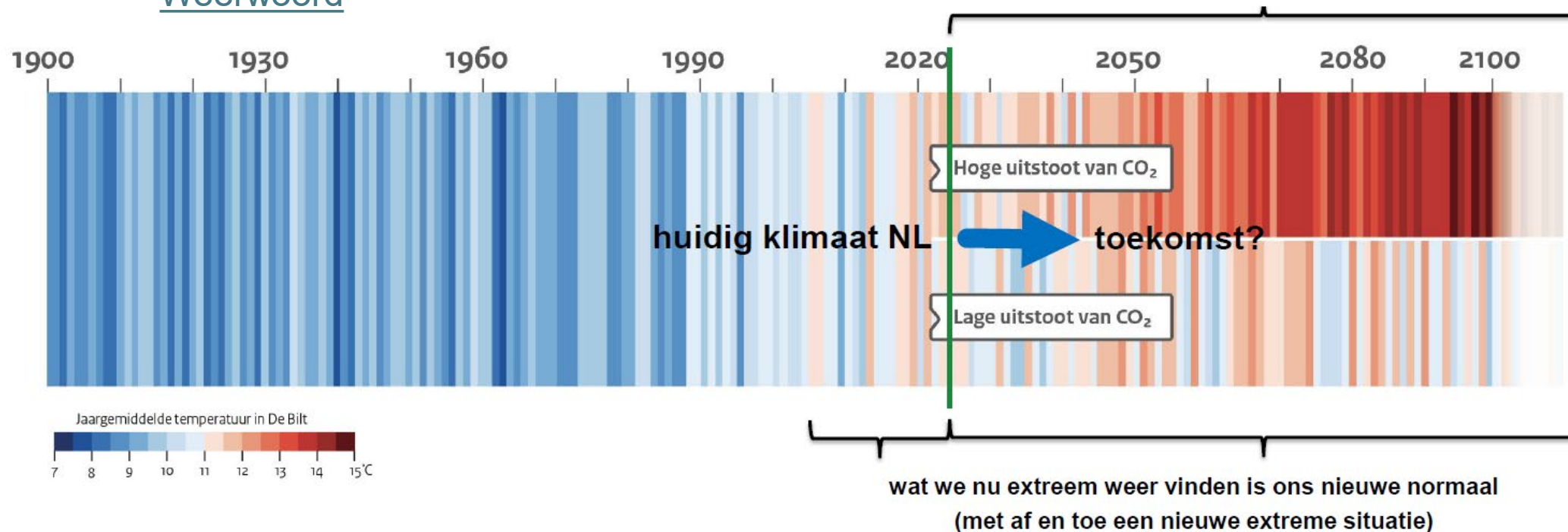
Bereken jouw  
klimaatstreepjes -  
Rotterdams  
Weerwoord

2<sup>e</sup> helft deze eeuw is ons weer radicaal anders dan nu

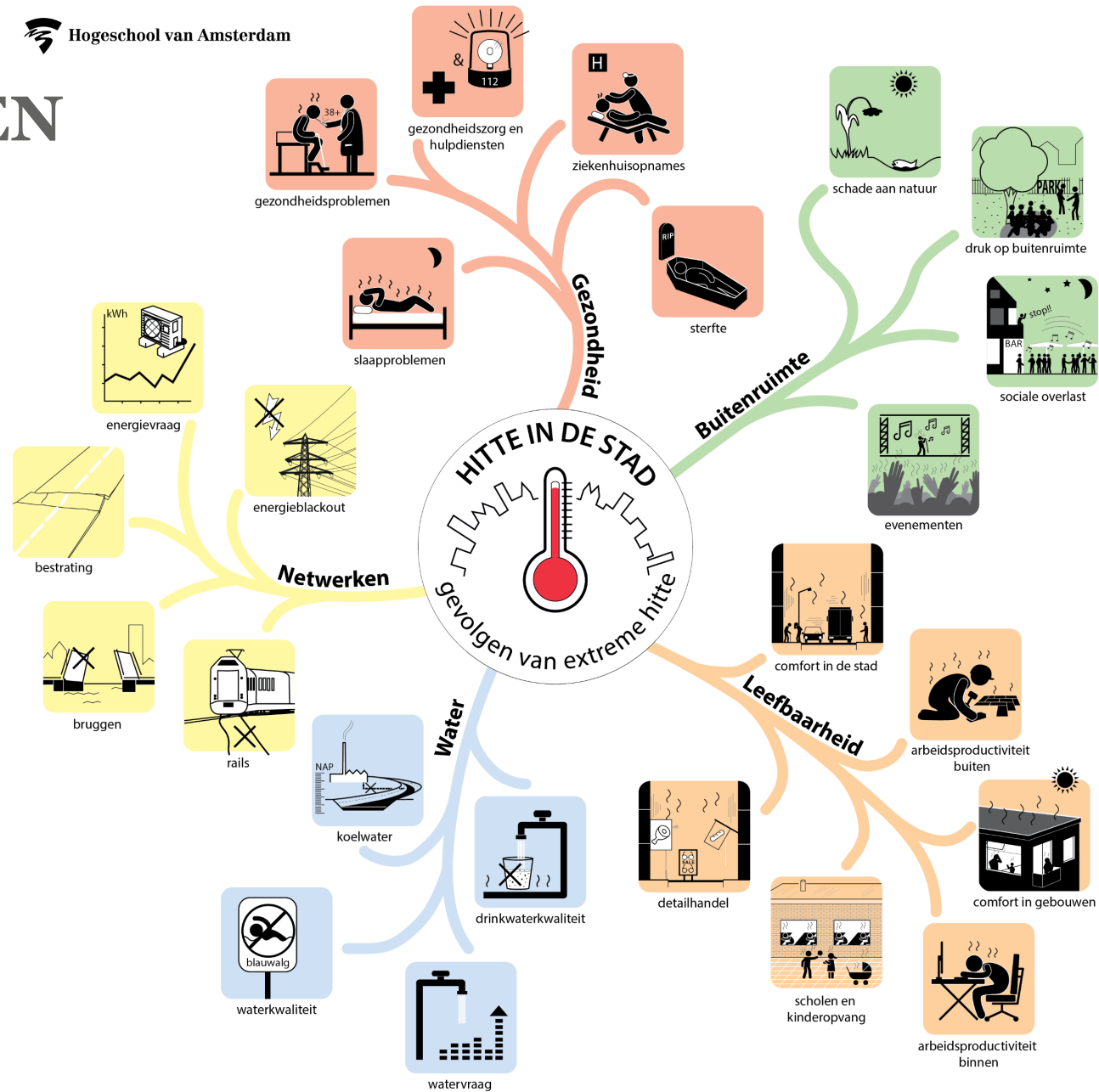
Het aantal tropische dagen ( $\geq 30^{\circ}\text{C}$ ) neemt toe naar gemiddeld 30 per jaar.  $40^{\circ}\text{C}$  komt bijna elk jaar voor.

De urenneerslag in de zomer die eens in de 10 jaar wordt overschreden, neemt gemiddeld toe met 21 tot 33%.

Het maximale neerslagtekort da eens in de 10 jaar voorkomt, neemt gemiddeld toe met 30 tot 63%.



# GEVOLGEN





Klimaatadaptatieprogramma  
gemeente Rotterdam  
Rotterdams Weerwoord



## Gebied



**openbare  
ruimte**

## Gebouw



**nieuw  
vastgoed**



**bestaand  
vastgoed**

## Gebruiker / Gezondheid



**Rotterdamers  
in beweging**



Groen water  
geven

Bruggen koelen

Zonwering  
sluiten etc.

Rotterdamers  
stimuleren  
preventief  
maatregelen te  
nemen

29

[Folder\\_Hittegol  
f.pdf \(awgl.nl\)](#)

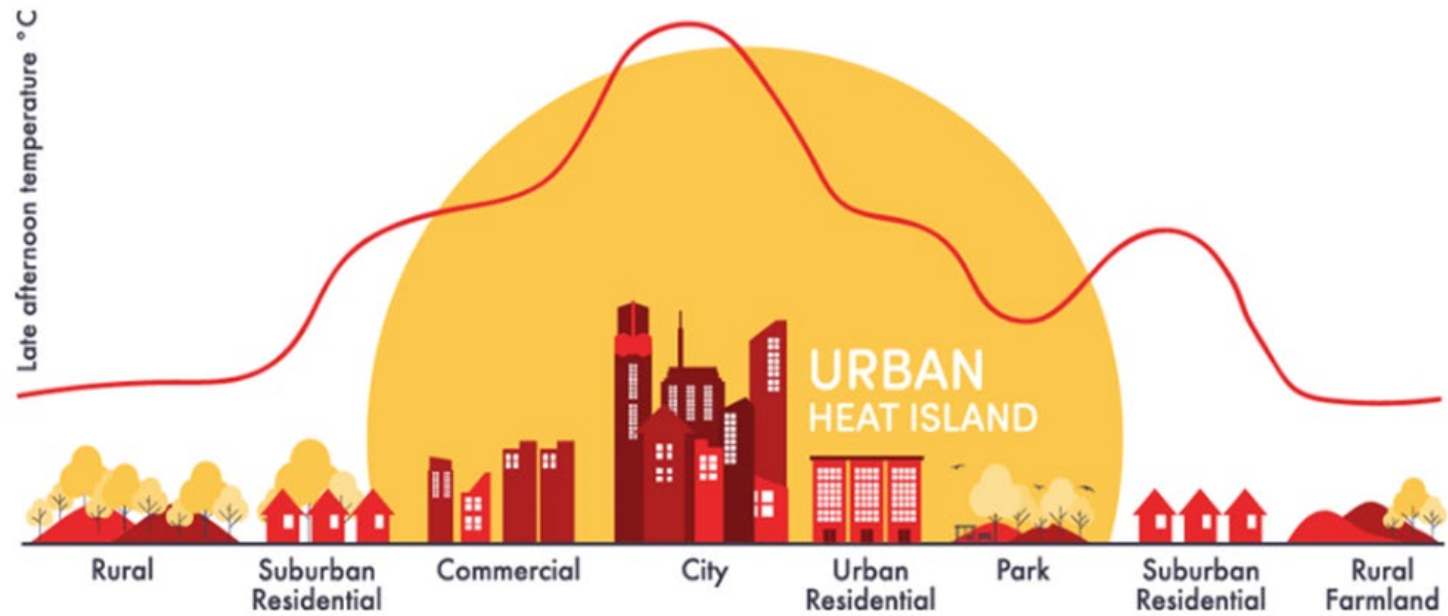
[De hittebestendige stad:  
een koele kijk op de  
inrichting van de](#)

[Handreiking NKWK  
\(hva.nl\)](#)

## Lokaal hitteplan

- Plan voor tijdens hittegolf
- Gericht, op minimaliseren van negatieve gezondheidseffecten.
- Lokale coördinatie vastleggen: verantwoordelijkheden en taken.
- Bevorderen zelfzorg en samenzorg.

# Gebied: Urban heat island effect tegen gaan door vergroenen



# Gebouw: koelen door zonwering en ventilatie



Verhuurder is niet verantwoordelijk voor het bij aanvang van de huur eventueel nog niet gereed zijn c.q. ontbreken van de (definitieve) inrichting van het openbare gebied dan wel voor andere beperkingen ten aanzien van het openbare gebied die zich bij of na aanvang van de huur voordoen. Er is derhalve geen beroep mogelijk op huurkorting of andersoortige vergoeding.

## 12.24 Realisatie complex en omgeving

Huurder is er mee bekend en aanvaardt hierbij dat het complex deel uitmaakt van een gebied in (her)ontwikkeling. Verhuurder is niet aansprakelijk voor overlast als gevolg van renovatie of bouw van de omliggende gebouwen, dan wel vertragingen in de realisatie van de omliggende gebouwen, dan wel overlast als gevolg van deze vertragingen. Huurder zal in deze situaties eventuele overlast dulden en heeft geen recht op huurkorting of andersoortige vergoeding. Verhuurder aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade van welke aard ook voortvloeiende uit de realisatie van het complex en de omgeving. Verhuurder aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade van welke aard ook voortvloeiende uit de realisatie van het complex en de omgeving. Verhuurder aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade van welke aard ook voortvloeiende uit de realisatie van het complex en de omgeving.

## 12.25 Hitte

Huurder is er mee bekend en aanvaardt hierbij dat het gehuurde zich bevindt in stedelijk gebied, waar het door het veranderende klimaat steeds warmer wordt en de warmte niet altijd optimaal kan worden afgevoerd, waardoor de zogenaamde 'hittestress' soms hoge waarden vertoont. Verhuurder is niet aansprakelijk voor overlast als gevolg van warmte in het gehuurde en huurder heeft geen recht op huurkorting of andersoortige vergoeding gerelateerd aan het ervaren van te hoge temperaturen in het gehuurde.

## 12.26 Zonwering

Huurder is niet toegeestaan om zonwering aan de buitenzijde van het gehuurde aan te brengen.

## 12.27 E-mailadres huurder

Huurder verleent door middel van ondertekening van de huurovereenkomst toestemming aan verhuurder en zijn vertegenwoordigers, gedurende de gehele looptijd van het overeenkomst, om via opgegeven e-mailadres geïnformeerd te worden over aan het gehuurde gerelateerde zaken, zoals bijvoorbeeld- maar niet uitsluitend - uitnodiging voor deelname aan het huurderportaal, onderhoud, huurverhogingen, facturatie (indien van toepassing), betalingsherinneringen en aanmaningen. Huurder verplicht zich deze berichten periodiek te controleren, te openen en te lezen en zo nodig de noodzakelijke actie hierop te ondernemen. Ingeval van wijziging van het e-mailadres zal huurder per ommegaande verhuurder hieromtrent informeren en deze het nieuwe e-mail adres verstrekken.

## 12.28 Huurderstevredenheidsonderzoek

Jaarlijks start verhuurder een grootschalig huurderstevredenheidsonderzoek. De uitvoering van dit onderzoek zal

# Hittemaatregelen in prestatieafspraken seniorencomplexen

- Corporaties onderzoeken:
  - welke woongebouwen en ontmoetingsruimtes meeste kans op oververhitting hebben en stellen vast of er risicocomplexen zijn.
  - of ze in een aantal seniorencomplexen zonwering aan kunnen brengen of andere gepaste maatregelen kunnen treffen. Als dit tot uitvoering komt, kan gebruik gemaakt worden van de subsidieregeling van het Rotterdams WeerWoord.
  - het creëren van een toegankelijke koele gemeenschappelijke ruimte in seniorencomplexen.



**GGD**  
Rotterdam-  
Rijnmond

# ... en in de aanbesteding voor Thuisplusflats

- De woningen aan de zonzijde van het complex zijn uitgerust met buitenzonwering. Onder buitenzonwering vallen onder andere zonneschermen, zonwerende screens of zonwerende folie, aangebracht door een daarin gespecialiseerd bedrijf.
- Wanneer deze hittewering nog niet is gerealiseerd in het complex, is het de uitdrukkelijke wens van de Aanbestedende Dienst dat de Gegadigde dat uiterlijk in het tweede jaar van de Opdracht realiseert. Hiervoor kan een aanvraag ingediend worden voor de subsidieregeling Klimaatadaptatie 2023-2026.
- T.a.v. het zorgteam is de eis dat zij een Hitteplan moeten opstellen voor de Thuisplusflat.



**GGD**  
Rotterdam-  
Rijnmond



# Gezondheid: zelfzorg en zorg voor kwetsbaren tijdens hitte

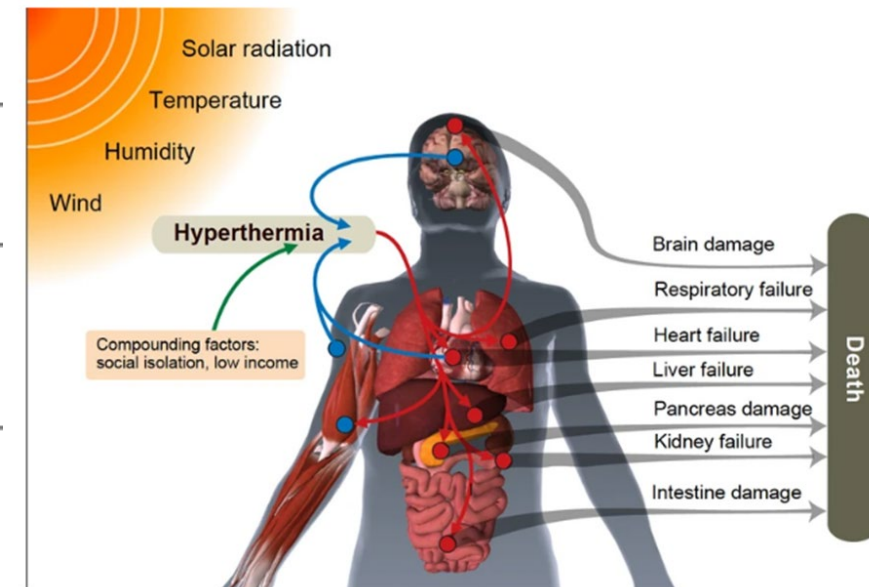
Klimaat  
rechtvaardig  
Rotterdam



GGD  
Rotterdam-  
Rijnmond

# Gezondheid: effecten hitte

Effect	Symptomen	Mechanisme
Hinder	Prikkelbaar, lusteloos, verminderd alert, slaapverstoring, hoofdpijn, duizeligheid, concentratieproblemen, benauwdheid, spierpijn.	Verandering van psychologische functie en de sociale interactie met anderen
Slaapverstoring	Concentratieverlies, moe, lusteloos, prikkelbaar	Afname slaapkwaliteit waardoor onvoldoende herstel
Oedeem ('pitting')	Niet pijnlijke zwelling van enkels waarin een putje geduwd kan worden	Uittreding van vocht uit de bloedbaan door verwijding van bloedvaten
Huiduitslag ('miliaria')	Jeukende blaasjes en roodheid	Verstopping afvoergangen van zweetklieren
Warmtestuwing, hitteflauwte, hitte-uitputting	Algemeen: droge mond, moe, duizelig, hoofdpijn Huid: rood, zweetend Lichaamstemperatuur tot 40 °C	Vochtverlies door transpiratie en verwijding van bloedvaten
Hittekrampen	Spijerkrimp Huid: warm en droog	Extreem verlies van vocht en zouten door transpiratie bij inspanning
Hitteberoerte (zonnesteek)	Algemeen: verward, suf, bewusteloos Lichaamstemperatuur boven 40 °C Huid: warm en droog	Extreem verlies van vocht en zouten door transpiratie




# (Steeds meer) kwetsbare groepen

- Zelfstandig thuiswonende ouderen (75+) – kwetsbaar vanwege verminderde dorstprikkel/ vocht afdrijvende e.a. medicatie
- Chronisch zieken (diabetes en hart-, vaat- en longaandoeningen, sommige handicaps)
- Mensen met psychische en neurodiverse aandoeningen
- Jonge kinderen (en hun ouders)
- Mensen met overgewicht
- Dak- en thuislozen
- Jong volwassenen in te hete woningen
- Buitenwerkers en arbeidsmigranten
- Mensen met verstandelijke beperkingen
- Vluchtelingen
- Zwangeren
- Etc.



**Als het KNMI een periode van (meer dan) 4 dagen met een maximumtemperatuur boven de 27 °C verwacht...**

**Nationaal Hitteplan:** waarschuwing aan zorg- en welzijnsorganisaties: bereid je voor op hitte - [aanmelden mailing | RIVM](#)



**Lokaal Hitteplan:** afspraken met lokale organisaties over zorgmaatregelen tijdens hitte



**Wijkhitteplan:** een hittedraaiboek op maat: zorg voor kwetsbaren in de wijk tijdens hitte

**De boodschap is simpel...**

# Rotterdams Hitteplan: Hitteprotocol per branche

- ✓ Thuiszorg (ConForte)
- ✓ Welzijn (Win010)
- ✓ Kinderopvang
- ✓ Scholen
- ✓ Apothekers (Rijnmond Apothekers)
- ✓ Huisartsen (Rijnmond Dokters)
- ✓ Ziekenhuizen
- ✓ Sportverenigingen
- ✓ Dak- en thuislozenopvang
- ✓ Woningcorporaties
- ✓ ...



# Dit doen wij voor medewerkers (arbo) en klanten/cliënten

- We hebben ons aangemeld voor de hittemailing van het RIVM.
- Dit doen wij bij een waarschuwing/activatie van het Nationaal Hitteplan.
- We hebben een Hitteprotocol; we implementeren het elk voorjaar en evalueren het na elke zomer.
- Zo zorgen wij optimaal voor onze medewerkers en cliënten.
- Dit doen we om (in de toekomst) gesteld te staan voor langdurig warme periodes en extreme hittegolven.



# Wijkhitteplan: netwerken inzetten

- 1: Formeel: zorg- en welzijnsorganisaties, huisarts, apotheek, wijkcommunicatie,
2. Maatschappelijk: scholen, kinderopvang, woningcorporaties, buurthuizen, sportclubs, OpzoomerMee,
3. Informeel: ontmoetingsplekken zoals de moskee, speeltuin, vrouwengroepen, wandelclubs, etc.
4. Sleutelfiguren: persoonlijke netwerken en invloedrijke bewoners (ambassadeurs voor hitte)



# VIJF STAPPEN

[WijkhitteplanLand  
elijk-  
handreiking.pdf](#)

## IN VIJF STAPPEN NAAR EEN WIJKHITTEPLAN

Klik op de links voor uitleg en instructies



### STAP 1

## Start met trekker

We starten met het vinden van een trekker in de wijk.

Van start   
Benoem een trekker in de wijk 



### STAP 2

## Inzicht in de wijk

We krijgen inzicht in de wijk door data en gesprekken.

Breng wijkgegevens in kaart   
Breng wijknetwerken in kaart   
Ga in gesprek met netwerken en bewoners 



### STAP 3

## Invullen plan

Met het inzicht gaan we samen een Wijkhitteplan invullen.

Gebruik de werkinstructie tijdens een bijeenkomst   
Vul samen het template Wijkhitteplan in 



### STAP 4

## Uitvoeren plan

We voeren de afgesproken acties uit tijdens hete dagen.

Voer het Wijkhitteplan uit 



### STAP 5

## Blijven leren

We oefenen en evalueren. Zo blijft het plan up-to-date.

Doe een hitteoefening   
Blijf evalueren 

De tools in deze gereedschapskist helpen je om samen het Wijkhitteplan in te vullen.

#### Tool voor inzicht

- [In gesprek met informele netwerken en sleutelfiguren](#)

#### Tools voor invullen

- [Waaier Wijkhitteplan](#)
- [Overzicht interventies](#)
- [Overzicht communicatie](#)

#### Tool voor uitvoeren

- [Waaier bewoners](#)

# HitteLab Rotterdam

Overzicht onderzoeken naar hitte en gebied/gebouw/gezondheid studiejaar 2024-2025:

Resilient Delta | HitteLab Rotterdam – Convergence

**HITTELAB ROTTERDAM**  
**SAMENWERKINGSCONVENANT**  
**2 JUNI 2025 — 2 JUNI 2029**

**Hans de Voogd**  
*algemeen directeur*  
Resilient Delta initiatief – TU Delft,  
Erasmus Universiteit, Erasmus MC

**Joop Polfliet**  
*directeur Openbare Werken*  
Gemeente Rotterdam

**Yvonne van Duijnhoven**  
*directeur Publieke Gezondheid  
en Welzijn*  
GGD Rotterdam-Rijnmond

**Archélie Fonk-van Staalduinen**  
*algemeen directeur a.i.*  
Hogeschool Rotterdam

Resilient Delta | TU Delft | Erasmus MC | Erasmus University Rotterdam | Gemeente Rotterdam | GGD Rotterdam-Rijnmond | Hogeschool Rotterdam

## Crisisscenario: Wie doet wat bij Code Rood?



12:45 📶 🔋

< **de Volkskrant** 📄

**NIEUWS**

### Klimaatverbond: Nederland niet goed voorbereid op hittegolf met code rood

Nederland is niet goed voorbereid op een extreme hittegolf met temperaturen van rond de 40 graden. Grootste manco is het ontbreken van een duidelijk plan voor gekoelde opvangplekken voor kwetsbare mensen. Dat kan levens kosten, waarschuwt Klimaatverbond Nederland.

**Maarten Keulemans** 6 juni 2023, 07:48

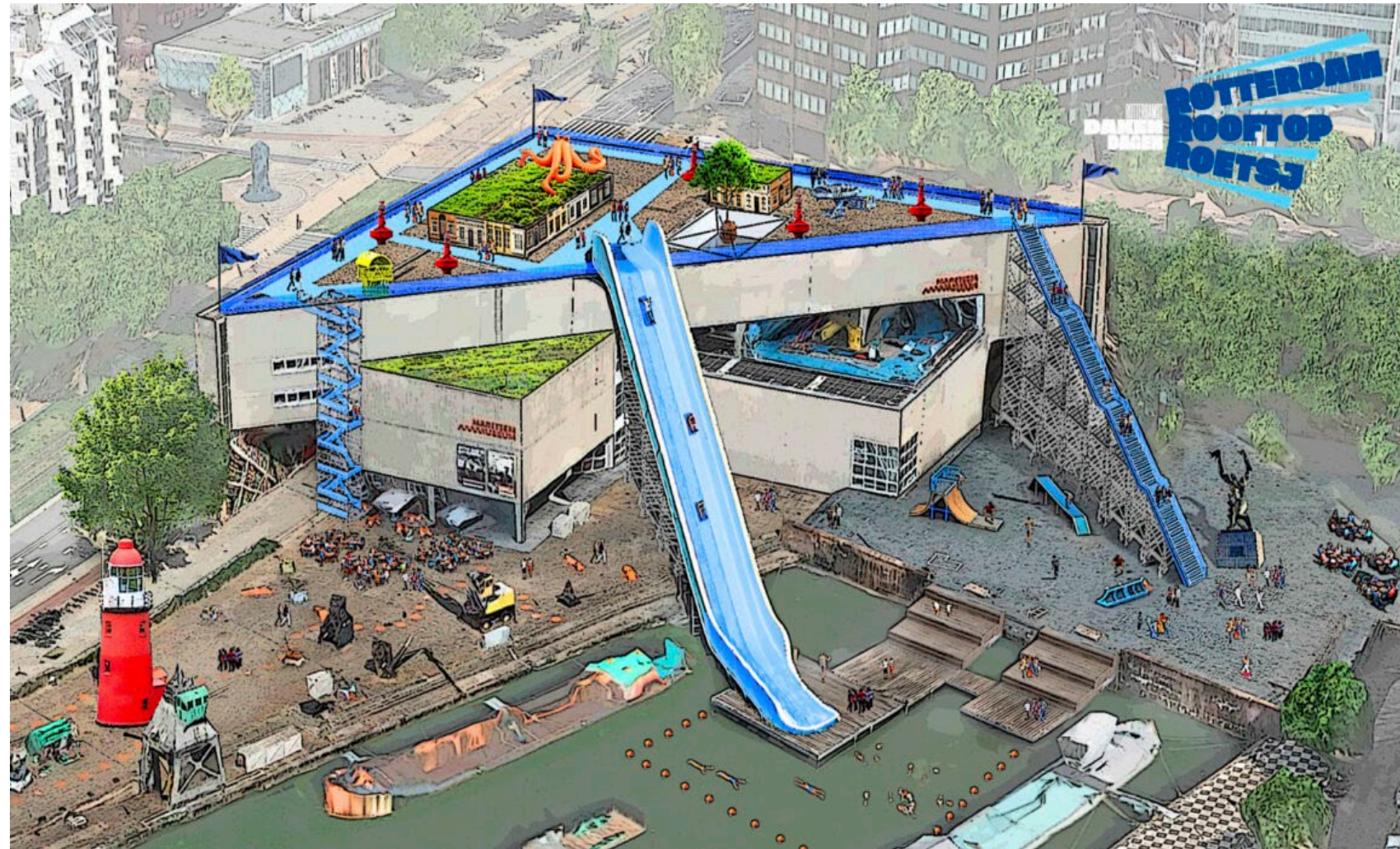
Samen met Veiligheidsregio, GHOR, PDPC

**Jaarlijks op  
2 juni**

**Internationale  
Heat Action Day**

**Wat doe jij om  
hitte onder de  
aandacht te  
brengen?**

**Thema 2026  
Hitte in de  
binnenruimte**



# Vragen en discussie

# Afronding

- Wat willen we de plenaire zaal meegeven uit deze sessie?



# Bedankt!

Namens:



**Gemeente  
Rotterdam**